

የካቲት 27 ቀን 2004 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መስፍን ዕቁበዮናስ

አማረ አሞኝ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- አፍሪካ ኢንሹራንስ (አ.ማ) አቶ ብርሀኑ ታደሰ ቀረቡ

ተጠሪ ፡- ዳሽን ባንክ (አ.ማ) ነገረ ፈጅ አቶ ዮናታን አስፋው ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሠጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ለሰበር የቀረበው አመልካች የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በፍታሐብሔር መዝገብ ቁጥር 41632 የካቲት 27 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የፍታሐብሔር ይግባኝ ችሎት በይግባኝ መዝገብ ቁጥር 24055 ሐምሌ 30 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ችሎት ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። ጉዳዩ ለብድር ውል የተሰጠ የገንዘብ ዋስትና ሰነድ የሚያስከትለውን ኃላፊነት የሚመለከት ነው። ክርክሩ በመጀመሪያ የታየው በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ነው። በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተጠሪ ከሳሽ ግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር አንደኛ ተከላሽ፤ አመልካች ሁለተኛ ተከላሽ በመሆን ተከራክረዋል።

ከሳሽ (ተጠሪ) ለሥር ፍርድ ቤት ነሐሴ 30 ቀን 1997 ዓ.ም ባቀረበው የክስ ማመልከቻ፤ ግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር፤ ከከሳሽ በብድር ከወሰደው ገንዘብ ውስጥ የክፈለው ተቀናንሶ ብር 5,494,328.29 (አምስት ሚሊዮን አራት መቶ ዘጠና አራት ሺህ ሶስት መቶ ሃያ ስምንት ብር ከሃያ ዘጠኝ ሳንቲም) ውስጥ ሁለተኛ ተከላሽ (አመልካች) መጠኑ 3,500,000 (ሶስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሺህ ብር) የሚደርስ የብድር ገንዘብ ተበዳሪው የማይከፍል ከሆነ እሱ የሚከፍል መሆኑን በማረጋገጥ መጋቢት 17 ቀን 1993 ዓ.ም የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ የሰጠ ሲሆን ይህንኑ የገንዘብ የዋስትና ሰነድ፤ የካቲት 5 ቀን 1994 ዓ.ም፤ መጋቢት 11 ቀን 1995 እና የካቲት 22 ቀን 1996 ዓ.ም አድሶታል። አንደኛ ተከላሽ ብር 5,494,328.29 (አምስት ሚሊዮን አራት መቶ ዘጠና አራት ሺህ ሶስት መቶ ሃያ ስምንት ብር ከሀያ ዘጠኝ ሳንቲም) ዕዳ አለበት። ሁለተኛ ተከላሽ በሰጠው ያለቅድመ ሁኔታ የሚከፈል የዋስትና ግዴታ መሰረት እንዲከፍለኝ ብጠይቀው ለመክፈል ፈቃደኛ አልሆነም። ስለዚህ ሁለተኛ ተከላሽ ለብድሩ አከፋፈል በሰጠው የዋስትና ግዴታ መሰረት አንደኛ ተከላሽ ከሚፈለግበት ዕዳ ውስጥ 3,500,000 (ሶስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሺ ብር) ገንዘቡ ተከፍሎ እስከሚያልቅ ድረስ

ከሚታሰብ አሥራ አራት ፐርሰንት ወለድና በዚህ ክስ ምክንያት ከሳሽ ያወጣውን ወጭ ጨምሮ ተከላሽ እንዲከፍል ይወሰንልኝ። ከሳሽ ክሱን ያስረዱልኛል የሚላቸውን የሰነድ ማስረጃዎችና ማስረጃ ዝርዝር መግለጫ ከክሱ ጋር በማያያዝ ያቀረበ መሆኑን የሥር ፍርድ ቤት በውሳኔው አስፍሯል።

በሥር ሁለተኛ ተከላሽ የሆነው (አመልካች) የመጀመሪያ ክስ መቃወሚያና የመከላከያ መልስ አቅርቧል። ሁለተኛ ተከላሽ ድርጅቱ የተቋቋመው ለንብረት፣ ለሰው አካልና የሕይወት፣ ለኃላፊነት የመድን ዋስትና ለመስጠት ነው። የሁለተኛ ተከላሽ ባለ አክሲዮኖችና የአስተዳደር ቦርዱ በማያውቁት ሁኔታ ከመድን ሥራ ውጭ የአንደኛ ተከላሽን የብድር ዕዳ ለመክፈል የተሰጠው የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ ከሁለተኛ ተከላሽ መመስረቻ ጽሁፍ፣ የመተዳደሪያ ደንብ፣ ስለ መድን ሥራ ፈቃድ የወጣውን ህግ የሚጥስ በመሆኑ ሁለተኛው ተከላሽ ኃላፊነት የለበትም። የሁለተኛው ተከላሽ ሥራ አስኪያጅ በፍታብሔር ህገ፣ በአፍሪካ ኢንሹራንስ (አ.ማ) መተዳደሪያ ደንብና በንግድ ሕገ የተዘረዘሩትን የአስተዳደር ተግባራትን ከማከናወን ውጭ ሌሎች ልዩ ተግባራትን ማከናወን እንደማይችል በግልጽ ተቀምጧል። የሁለተኛ ተከላሽ ዋና ሥራ አስኪያጅ የሰጠውን የገንዘብ ዋስትና ሰነድ በመቀበል ለከላሽ የፈጸመው ተግባር ከጅምሩ ሕጋዊ ውጤት የሌለውና ፍርስ በመሆኑ ከላሽ ሁለተኛ ተከላሽን የሚከስበት ምክንያት የለም። በኢንሹራንስ ውል ምክንያት የሚቀርብ ማንኛውም ክስ ሊጠየቅ የሚችለው ጉዳቱ ከደረሰበት ጊዜ ጀምሮ በሁለት ዓመት ውስጥ ብቻ መሆኑ በንግድ ህገ በግልጽ ተደንግጓል። ከሳሽ ክሱን ያቀረበው ሁለት ዓመት ካለፈ በኋላ በመሆኑ ክሱ በይርጋ ቀሪ ይሆናል ።

የሁለተኛ ተከላሽ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ ሰጥቷል የሚባል ቢሆን ሰነዱ የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1725(ሀ) እና የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1727(ለ) በሚደነግጉት መሰረት በሁለት ምስክርኝ ያልተፈረመ በመሆኑ በህግ ፊት ውጤት የሌለውና ፈራሽ ነው። ከሳሽ በሁለተኛ ተከላሽ ተሰጥቶኛል የሚለው ሰነድ ገንዘብ መጠኑ ብር 3,500,000 (ሶስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሺህ ብር) መሆኑን ያሳያል። ከሳሽ ሁለተኛው ተከላሽ በሰነድ ከሰጠው ዋስትና በላይ እንዲከፈለው ያቀረበው ክስ የህግ መሰረት የለውም። ከሳሽ ብድሩን ለወሰደው ግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር በክሱ የተጠቀሰውን ገንዘብ ተበድሮ የወሰደ መሆኑን የሚሳይ ማስረጃ አላቀረበም። ከሳሽ እዳው ተከፍሎ እስከሚያልቅ ድረስ የሚታሰብ አሥራ አራት ፐርሰንት ወለድ ሁለተኛ ተከላሽ እንዲከፍለው ያቀረበው ክስ የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 2479 ንዑስ አንቀጽ 1 ድንጋጌዎች የሚጥስና የህግ መሰረት የሌለው በመሆኑ ፍርድ ቤቱ ውድቅ በማድረግ ያሰናብተኝ። ከሳሽ ከሁለተኛ ተከላሽ ተሰጥቶኛል የሚለው የዋስትና ሰነድ ከተበዳሪው ጋር ያደረገው ብድር ውል የተደረገበት ጊዜና የብድሩ መጠን የሚገናኝ ባለመሆኑ ሁለተኛ ተከላሽ በኃላፊነት አይጠየቅም። የከሳሽ አድራጎት የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ስለ ገንዘብ ዋስትና ሰነዶች ያወጣውን መመሪያ በመጣስ የተፈጸመ ስለሆነ ክሱ ውድቅ ሆኖ እንዲሰናበት በማለት ተከራክሯል። ተከላሽ ክሱን ለመከላከል ይጠቅሙኛል የሚላቸውን የሰነድ ማስረጃዎች ከመልሱ ጋር በማያያዝ ያቀረበ መሆኑንና ማስረጃ ዝርዝር መግለጫ እንዳቀረበ ከሥር ፍርድ ቤት ውሳኔ ተረድተናል።

የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ለትክክለኛ ፍትህ አሰጣጥ ተበዳሪውን ግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር የብድር ሂሳብ መግለጫ ከሳሽ እንዲቀርብ ትዕዛዝ ሰጥቶ የብድር የሂሳብ መግለጫ ቀርቦለታል። የከፍተኛው ፍርድ ቤት የሁለተኛ ተከላሽ ሥራ አስኪያጅ ወጭ አድርጎ በሰጣቸው የገንዘብ ዋስትና ሰነዶች በኃላፊነት ይጠየቃል ወይስ አይጠየቅም? ሁለተኛ ተከላሽ በኃላፊነት የሚጠየቅ ቢሆን የመክፈል ኃላፊነቱ ምን ያህል ነው? የሚሉትን ጭብጦች መሥርቷል። የከፍተኛው ፍርድ ቤት ተከላሽ የገንዘብ ዋስትና ሰነዶችን መስጠት ከተቋቋመበት

ዓላማ ውጭ የሆነ ተግባር አይደለም። ተከላሽ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ባወጣው መመሪያ ክልከላ እስካደረገበት ጊዜ ድረስ የሰጣቸው ገንዘብ ዋስትና ሰነዶች ሕጋዊ ውጤት ያላቸው ናቸው። የተከላሽ ድርጅት ዋና ሥራ አስኪያጅ የገንዘብ ዋስትና ሰነዶችን የመፈረም ሥልጣን በንግድ ህጉ የተሰጠው በመሆኑና ሁለተኛ ተከላሽ በህጉ መሰረት የሥራ አስኪያጁን ሥልጣን ያልገደበ በመሆኑ፣ ሥራ አስኪያጁ ለከላሽ ፈርሞ በሰጣቸው የገንዘብ ዋስትና ሰነዶች በኃላፊነት ይጠየቃል። ከላሽ ክሱን ያቀረበው በንግድ ህጉ የተመለከተው የይርጋ ጊዜ ገደብ ከማለፉ በፊት ስለሆነ የከላሽ ክስ በይርጋ አይታገድም። አንደኛ ተከላሽ ከሚፈለግበት ዕዳ ውስጥ ሁለተኛ ተከላሽ ብር 3,500,000 (ሶስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሺህ ብር) ከሣሽ ማስጠንቀቂያ ከሰጠበት ጊዜ ጀምሮ ከሚታሰብ ወለድ ጋር ለከላሽ በአንድነትና በነጠላ የመክፈል ኃላፊነት አለበት በማለት ውሳኔ ሰጥቷል። በዚህ ውሳኔ አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኝን ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የፍታሐብሔር ችሎት አቅርቦ ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሥር ፍርድ ቤት ውሳኔ አጽንቶታል።

አመልካች ነሐሴ 15 ቀን 2000 ዓ.ም በተጻፈ የሰበር ማመልከቻ በሰር ፍርድ ቤት ያቀረባቸውን ክርክሮች በማጠናከር ተከራክሯል። አመልካች የተቋቋመው አጠቃላይ የመድን ሥራና የረዥም ጊዜ የመድን ዋስትና ለመስጠት ነው። አመልካች ከመድን ሥራ ውጭ የብድር ዕዳ ለመክፈል የዋስትና ግዴታ ሰነድ ለመስጠት አይችልም። ገንዘብ ዋስትና መስጠት በአመልካች መመስረቻ ጽሁፍና የመተዳደሪያ ደንብ፣ ስለ መድን ሥራ ፈቃድ ከወጣው አዋጅ ቁጥር 86/1986 ድንጋጌዎች ውጭና አመልካች ከተቋቋመበት መሰረታዊ ዓላማ ውጭ የሆነ ለባንክ ብቻ የተፈቀደ ተግባር ነው። ተጠሪ ይህንን እያወቀ ወይም ማወቅ ሲገባው የፈጸመው ተግባር ህገ-ወጥና ምንም አይነት ተጠያቂነት አያስከትልም። የአመልካች ዋና ሥራ አስኪያጅ በድርጅቱ መተዳደሪያ ደንብና በንግድ ሕግ ቁጥር 363 ንዑስ አንቀጽ 1 የተዘረዘሩትን የአስተዳደር ተግባራትን ከማከናወን ውጭ ሌሎች ልዩ ተግባራትን ማከናወን እንደማይችል ተመልክቷል። የአመልካች ዋና ሥራ አስኪያጅ የገንዘብ ዋስትና ሰነድ እንዲፈርም በንግድ ህግ አንቀጽ 348 ንዑስ አንቀጽ 3 ልዩና ግልጽ የሆነ ሥልጣን አልተሰጠውም። ሥራ አስኪያጁ የሰጠው የገንዘብ ዋስትና ሰነድ የኢንሹራንስ ፖሊሲ አይደለም። የሰር ፍርድ ቤት የገንዘብ ዋስትና ሰነድ የኢንሹራንስ ፖሊሲ አንድና ተመሳሳይ አድርጎ በመውሰድ ከጅምሩ ሕጋዊ ውጤት የሌለውና ፍርስ የሆነውን፣ ተግባር ህጋዊ ውጤት አለው በማለት የተሰጠው ውሳኔ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው። የሥር ፍርድ ቤት አመልካች የሰጠው የዋስትና ሰነድ ኢንሹራንስ ፖሊሲ ነው በማለት የህግ ትርጉም ከሰጠ በኋላ አመልካች ያቀረበውን ሁለት ዓመት የይርጋ መከራከሪያ ውድቅ ማድረግ እርስ በርሱ የሚቃረንና ወጥነት የሌለው ነው። በአመልካች ተሰጠ የተባለው የዋስትና ሰነድ በሕግ የተደነገገውን ፎርም የማያሟላ በመሆኑ በህግ ፊት ውጤት የሌለውና ፈራሽ ነው። የዋስትና ሰነዱን የሰጠው በተጠሪና ብድሩን በወሰደው ግራስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር በክሱ የተጠቀሰውን ገንዘብ ተበድሮ ከመውሰዱ በፊት ነው። በአመልካችና በተበዳሪው መካከል የብድር ውል ከመፈረሙ በፊት የወጣ ሰነድ በመሆኑ ህጋዊ ውጤት ሊኖረውና አመልካችን የሚያስገድድ አይደለም። የሥር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጡት ውሳኔ ከላይ የዘረዘርናቸውን ተደራራቢ መሰረታዊ የህግ ሥህተቶች የተፈጸመበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ እንዲሻርልኝ በማለት አመልክቷል።

ለአመልካች የሰበር አቤቱታ ተጠሪ ጥር 15 ቀን 2001 ጽፎ ባቀረበው መልስ አመልካች በሕግ ያልተከለከሉ ሁሉንም የመድን ሥራዎች ለመሥራት ይችላል። የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ባወጣው መመሪያ ቁጥር 23/2000 እና 24/2004 ለገንዘብ ዕዳ የሚሰጥ ዋስትና በመድን

ድርጅቶች የሚሰራ ተግባር መሆኑን በመግለጽ ትርጉም ሰጥቶበታል። አመልካች ክፍያ እየተቀበለ መድን አገልግሎት የሚሰጥ በመሆኑ የድርጅቱ ማኔጅንግ ዳይሬክተር ተገቢውን አረቦን በማስከፈል የገንዘብ ዋስትና ሰነድ የመስጠት ሥልጣን አለው። ከዚህ በተጨማሪ ንግድ ህጉ አንቀጽ 35 የድርጅቱ ማኔጅንግ ዳይሬክተር የገንዘብ ዋስትና ሰነድ የመስጠት ሥልጣን ያለው ስለመሆኑ የሚደነግግ በመሆኑ የአመልካች ማኔጅንግ ዳይሬክተር የፈፀመው ተግባር ህጋዊ ውጤት አለው። አመልካች ክሱ ሁለት ዓመት የይርጋ ቀሪ ይሆናል በማለት ያቀረብኩትን መከራከሪያ የስር ፍርድ ቤት ውድቅ ማድረግ መሰረታዊ የህግ ስህተት አለበት በማለት ያቀረበው የሰበር አቤቱታ የህግ መሰረት የለውም። የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ በወጣው 23/2002 ለገንዘብ ዕዳ ስለተሰጠ የዋስትና ሰነድ መመሪያ አውጥቷል። አመልካች ሰነዱን የሰጠው 1993 ዓ.ም ሲሆን ሰነዱን በየዓመቱ ሲያድስ ቆይቶ ይህንኑ የገንዘብ ዋስትና ሰነድ መስከረም 5 ቀን 1997 የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ባወጣው መመሪያ ቁጥር 24/2004 አንቀጽ 3 መሰረት እንዲራዘም ያደረገ በመሆኑ የይርጋ ጊዜ ገደቡ አላለፈም። አመልካች የዋስትና ሰነዱ በሕግ የተደነገገውን ፎርም የማያሟላ በመሆኑ በህግ ፊት ውጤት የሌለውና ፈራሽ ነው በማለት ያቀረበው ውሉ የመድን ፖሊሲ አወጣጥ ፎርም የሚያሟላ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም። ስለሆነም የሥር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጡት ውሳኔ የህግ ስሕተት የሌለበት በመሆኑ ሰበር ችሎቱ በማጽናት እንዲያሰናብተኝ በማለት ተከራክሯል። አመልካች በሰበር አቤቱታው ያነሳቸውን ነጥቦች በማጠናከር ጥር 22 ቀን 2001 ዓ.ም. የተጻፈ ስድስት ገጽ የመልስ መልስ አቅርቧል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና ግራ ቀኝ በሰበር ያቀረቡት ክርክር ይዘት ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም ጉዳዩን መርምረናል። ጉዳዩን እንደመረመርነው በመጀመሪያ አመልካች የሰጠው የገንዘብ ዋስትና ሰነድ ህጋዊነትና የሰነዱን ሕጋዊ ባሕሪና ሰነዱ ህጋዊ ውጤት የሚያስከትል ነው ወይስ አይደለም? በሚሉት ነጥቦች ላይ ግራ ቀኝ ያቀረቧቸውን ክርክሮች ቅድሚያ በማየት መወሰን አስፈላጊ ሆኖ አግኝተነዋል። ስለሆነም አመልካች የሰጡት የገንዘብ ዋስትና ሰነድ ምንም አይነት ኃላፊነትን የማያስከትልና ምንም አይነት ህጋዊ ውጤት የሌለው ነው በማለት ያቀረባቸው መከራከሪያዎች የህግ መሰረት ያላቸው ናቸው ወይስ አይደሉም? የሚለውን መሰረታዊ ጭብጥ በመያዝ የሚከተሉትን ዝርዝር ጭብጦች በቅደም ተከተል አይተናል። በሰበር የታዩት ዝርዝር የህግ ጭብጦችም፡-

1/አመልካች የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ መስጠት አመልካቹ የኢንሹራንስ ኩባንያ ከተፈቀደለት፣ ከተቋቋመበትና ህጋዊ ህልውና አግኝቶ ከተመዘገበበት የንግድ ዓላማ ውጭ የተፈጸመ ተግባር በመሆኑ፣ በህግ ተጠያቂ ልሆን አይገባኝም በማለት ያቀረበው ክርክር፣ የሕግ መሰረት አለው ወይስ የለውም?

2/ አመልካች የድርጅቱ ዋና ሥራ አስኪያጅ የገንዘብ ዋስትና ሰነድ ለማውጣት ሥልጣን ሳይኖረው ፈርሞ የሰጠውን የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ በመቀበል ተጠሪ ለፈጸመው ተግባር ህጋዊ ተጠያቂነት የለብኝም፣ በማለት ያቀረበውን ክርክር በሥር ፍርድ ቤትና በይግባኝ ሰሚው ችሎት የታሰፈው በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም?

3/አመልካች የተሰጠው የገንዘብ ግዴታ የዋስትና ሰነድ፣ ስለ ዋስትና ውል የተደነገጉትን ፎርማሊቲዎች የማያሟላ በመሆኑ በህግ ፊት ውጤት የሌለውና በኃላፊነት የማያስጠይቅ ነው፣ በማለት ያቀረበውን ክርክር የሥር ፍርድ ቤትና በይግባኝ ሰሚው ችሎት ያለፉት በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም ?

4/ ተጠሪ ያቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ ይሆናል ወይስ አይሆንም?

5/አመልካች ለተጠሪ በሰጠው የገንዘብ የዋስትና የግዴታ ሰነድ መሰረት በኃላፊነት ይጠየቃል ወይስ አይጠቅም? በኃላፊነት ይጠየቃል የሚባል ቢሆን የአመልካች የኃላፊነት መጠን ምን ያህል ነው?

1/የመጀመሪያው ጭብጥ አመልካች እንዲሰራው ከተፈቀደለት መድን ንግድ ሥራና ከተቋቋመበትና ህጋዊ ህልውና አግኝቶ ከተመዘገበበት የንግድ ዓላማ ጋር የተያያዘ ነው። አንድ የንግድ ድርጅት በንግድ መዝገብ ውስጥ ያስመዘገበውንና በጋዜጣ ታትሞ የወጣውን ጉዳይ መከራከሪያ ሊያደርገው እንደሚችልና ሶስተኛ ወገኖች በንግድ መዝገብ የገባውን ጉዳይ አላውቅም ነበር ብለው ማስረጃ ማቅረብ የማይፈቀድላቸው መሆኑን በንግድ ሕጉ አንቀጽ 120 ንዑስ አንቀጽ 2 ተደንግጓል። አመልካች በህግ ከተፈቀደለትና ከባንያው ከተቋቋመበት የንግድ ዓላማ ውጭ በተፈጸመ ተግባር በኃላፊነት ልጠየቅ አይገባኝም በማለት የሚከራከረው፣ የንግድ ሕጉ አንቀጽ 26ና የንግድ ሕጉ አንቀጽ 120 ንዑስ አንቀጽ 2 ድንጋጌ ለጉዳዩ አግባብነትና ተፈጻሚነት ያላቸው በመሆኑ በኃላፊነት ልጠየቅ አይገባኝም በማለት ነው።

ሆኖም ከላይ የተጠቀሱት የንግድ ሕጉ አንቀጽ 26ና አንቀጽ 120 ንዑስ አንቀጽ 2 ለጉዳዩ አግባብነትና ተፈጻሚነት የሚኖራቸው በመጀመሪያ አመልካች ግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ከተጠሪ የተበደረውን ገንዘብ ካልከፈለ አመልካቹ እስከ 3,500,000 (ሶስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሺህ ብር) የሚከፍል መሆኑን በመግለጽ የሰጠው የገንዘብ የዋስትና የግዴታ ሰነድ አመልካች እንዲሰራው ያልተፈቀደለት፣ አመልካች ከተቋቋመበት የንግድ ዓላማ ውጭ የሆነ፣ አመልካች ከሚሰራው የመድን ንግድ ሥራ ጋር ምንም አይነት ግንኙነት የሌለው ወይም አመልካች እንዳይሰራው በህግ በግልጽ የተከለከለ ተግባር መሆኑ ሲረጋገጥ በመሆኑ በመጀመሪያ ይህንን ነጥብ ቅድሚያ በመስጠት አይተነዋል።

አከራካሪው የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ (Financial Guarantee Bond) ምን አይነት የህግ ተግባር እንደሆነ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ፣ በመመሪያ ቁጥር 23/2002 እና በመመሪያ ቁጥር 24/2004 በእንግሊዝኛ ቋንቋ ትርጉም ሰጥቶታል። የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ፣ በመመሪያ ቁጥር 23 /2002 አንቀጽ 1 ንዑስ አንቀጽ 1 እና በመመሪያ ቁጥር 24/2004 አንቀጽ 1 ንዑስ አንቀጽ 3 ” Financial guarantee bond shall mean an obligation undertaken by an insurance company to pay for the lending bank or another creditors or supplier all outstanding claims arising from the non Payment by debtor or debtors. “ የሚል ትርጓሜ ሰጥቶታል። የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ እንደ አውሮፓውያን አቆጣጠር 2002 ዓ.ም ና 2004 በወጣው መመሪያ፣ የኢንሹራንስ ከባንያዎች በማናቸውም ስያሜ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ (Financial Guarantee Bond) የማውጣት ተግባር እንዳይፈጽሙ በግልጽ ክልክሏል። የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ፣ የኢንሹራንስ ከባንያዎች በማናቸውም ስያሜ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ (Financial Guarantee Bond) የማውጣት ተግባር እንዳይፈጽሙ በግልጽ የተከለከሉ መሆኑን "Insurance companies are prohibited from issuing a Financial Guarantee Bond, by whatever name it may be referred to, in any form what so ever." በማለት በመመሪያ ቁጥር 23/2002 አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 1 የደነገገ ሲሆን Insurance companies are prohibited from issuing a Financial Guarantee Bond, by whatever name it may be referred to, in any form wether conditional or otherwise. በማለት በመመሪያ ቁጥር 24/2004 አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 1 ግልጽ ክልክላ አድርጎበታል።

ከዚህ ጋር ተያይዞ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ የመድን ንግድ ሥራ የሚሰሩ የኢንሹራንስ ኩባንያዎች፣ በማናቸውም ስያሜ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ (Financial Guarantee Bond) እንዳይሰጡ በመመሪያ በግልጽ ከመከልከሉ በፊት በኢንሹራንስ ኩባንያዎች የተሰጡ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነዶች የሚኖራቸውን ህጋዊ ውጤት ባወጣው መመሪያ ግልጽ አድርጓል። በኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ በመመሪያ ቁጥር 23/2002 እና በመመሪያ ቁጥር 24/2004 ከመከልከላቸው በፊት በኢንሹራንስ ኩባንያዎች፣ የተሰጡ የገንዘብ የዋስትና ግዴታ ሰነዶች የጸኑና ሕጋዊ ውጤት ያላቸው መሆኑን በመመሪያ ቁጥር 24/2004 አንቀጽ 3 በግልጽ ተደንግጓል። በሌላ አነጋገር አመልካችና ሌሎች የኢንሹራንስ ኩባንያዎች የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ባወጣው መመሪያ ቁጥር 23/2002 እና መመሪያ ቁጥር 24/2004 በማናቸውም ስያሜ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ (Financial Gurantee Bond) እንዳይሰጡ ከመከልከላቸው በፊት፣ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ የመስጠት ሥራን እንደ አንድ የመድን ንግድ ሥራ አይነት ሲያከናውኑት የኖሩት ተግባር እንደነበርና ይህም ተግባራቸው ህጋዊ ውጤት ያለውና ኃላፊነትን የሚያስከትል መሆኑን የአዋጅ ቁጥር 86/86 አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 4 ድንጋጌና የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ያወጣውን መመሪያ ቁጥር 24/2004 አንቀጽ 3 ድንጋጌዎች በጣምራ በማንበብ ለመረዳት ይቻላል።

ከዚህ በተጨማሪ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ በመጀመሪያ መመሪያ ቁጥር 23/2002 በማውጣት፣ የኢንሹራንስ ኩባንያዎች በማናቸውም ስያሜ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ (Financial Guarantee Bond) እንዳይሰጡ የከለከላቸው፣ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ መስጠት የኢንሹራንስ ኩባንያዎች ከተቋቋሙበት የመድን የንግድ ዓላማ ውጭ የሆነ ሥራ ነው በማለት አይደለም። የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ የክልከላ መነሻ የኢንሹራንስ ኩባንያዎች የሌላውን ሰው ዕዳ ለመክፈል የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ ሲሰጡ ተበዳሪው ብድሩን ባለመክፈሉ ምክንያት በገቡት የዋስትና ግዴታ መሰረት ለባለመብቱ (አበዳሪው) የከፈሉትን ገንዘብ ከባለዕዳው ለማስመለስ የሚያስችላቸው በቂ መያዣ የሚሆን የተበዳሪው ንብረት ወይም ገንዘብ የማይዘው ወይም የማያገኙ በመሆኑና በአገሪቱ አስተማማኝ የሆነ የጠለፋ መድን ዋስትና የሌለ በመሆኑ ምክንያት፣ በኢንሹራንስ ኩባንያዎች ላይ የሚደርሰውን ኪሳራ ለመከላከል በማሰብ መሆኑን በመመሪያው መግቢያ ላይ በግልጽ አስፍሮታል።

ከላይ በዝርዝር በተገለጹት ምክንያቶች አመልካች የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ግልጽ መመሪያ በማውጣት፣ የኢንሹራንስ ኩባንያዎች በማናቸውም ስያሜ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ (Financial Guarantee Bond) እንዳይሰጡ ከመከልከሉ በፊት ወጭ አድርጎ ለተጠሪ የሰጣቸው የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነዶች (Financial Guarantee Bonds) ከተቋቋመበት የንግድ ዓላማ ውጭ የተፈጸሙ ተግባራት በመሆናቸው ሕጋዊ ውጤት የሌላቸውና አመልካችን በኃላፊነት ሊያስጠይቁ የማይችሉ ናቸው በማለት ያቀረበው ክርክር የህግ መሰረት የሌለው ሆኖ አግኝተነዋል። የስር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት አመልካች የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ግልጽ መመሪያ አውጥቶ ከመከልከሉ በፊት ለተጠሪ የሠጣቸው የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነዶች (Financial Guarantee Bonds)፣ አመልካች እንዲሰሩ ከተፈቀደለት የመድን ንግድ ሥራና ከተቋቋመበት የንግድ ዓላማ ውጭ የተሰጡ ሰነዶች በመሆናቸው ሕጋዊ ውጤት የላቸውም በማለት ያቀረበውን ክርክር ውድቅ ማድረጋቸው ተገቢና የህግ ስህተት የሌለበት ሆኖ አግኝተነዋል።

2/ ሁለተኛው ጭብጥ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነዶቹ ወጭ በሆኑበት ወቅት የአመልካች ዋና ሥራ አስኪያጅ የነበረውን ሥልጣንና ሊፈጽማቸው የሚችላቸው የህግ ተግባሮች ምንድን ናቸው?

አመልካች የዋና ስራ አስኪያጁን ሥልጣን በህግ የተቀመጡ ሁኔታዎች በማሟላት ገድቧል ወይስ አልገደበም የሚሉትንና ሌሎች ተያያዥነት ያላቸውን ነጥቦች መመርመር የሚጠይቅ ነው። አመልካች በአዋጅ ቁጥር 86/1986 አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 3 እና አንቀጽ 4 እና በአንቀጽ 6 የተደነገጉትን ልዩ መስፈርቶች በማሟላት ተመዝግቦና ፈቃድ አግኝቶ የመድን ንግድ ሥራ የሚያከናውን የአክሲዮን ማህበር (የኢንቬራንስ ኩባንያ) ነው። የመድን ንግድ ሥራ ለማከናወን የተቋቋመና ፈቃድ ያገኘ የአክሲዮን ማህበር

- የመድን ሥራውን በዋና ኃላፊነት የሚመራለት ሥራ አስኪያጅ የሚኖረው መሆኑ፤
- ሥራ አስኪያጁ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ የሚወጣውን መስፈርት የሚያሟላ መሆን እንደሚገባውና ሥራውን የሚሰራው በብሔራዊ ባንኩ ስምምነትና ዕውቅና እንደሚሆን፤
- የስራ አስኪያጁ ማንነት የትምህርት ደረጃ ችሎታና ሌሎች ዝርዝር ሁኔታዎች ብሔራዊ ባንክ የስራ አስኪያጆችንና ረዳቶችን ዝርዝር ሁኔታዎች ለመመዝገብ ባዘጋጀው መዝገብ የሚመዘገብ መሆኑን የአዋጅ ቁጥር 86/1986 አንቀጽ 32፣ አንቀጽ 33ና አንቀጽ 34 ድንጋጌዎችን ይዘት በማየት ለመረዳት ይቻላል።

ሆኖም አዋጁ ከላይ የተቀመጡትንና በብሔራዊ ባንክ የሚወጡ መስፈርቶችን ማሟላቱ ተረጋግጦ የኢንቬራንስ ኩባንያ ሥራ አስኪያጅ የሆነ ሰው ስለሚኖረው ሥልጣንና ኃላፊነት አዋጁ በዝርዝርና በግልጽ አይደነግግም። አዋጅ ቁጥር 86/1986 “ሥራ አስኪያጅ” ማለት በማናቸውም የማዕረግ ሥም ቢጠራም የድርጅቱን ሥራን ለመምራት በዋና ኃላፊነት የሚጠራ ሰውና ለእርሱ ወይም ለምክትሉ በቀጥታ ተጠሪ የሆኑ ሌሎች የኩባንያው ኃላፊዎች ናቸው፤ በማለት አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 20 ትርጉም ሰጥቶታል። በዚህ ድንጋጌ ለኢንቬራንስ ኩባንያ ሥራ አስኪያጅ የተሰጠው ትርጓሜ የሥራ አስኪያጁን ሥልጣንና ኃላፊነት ለመገንዘብ ጠቀሜታ ያለውና አመልካች (indicative) የሆነ ድንጋጌ ነው። ሆኖም ድንጋጌው የኢንቬራንስ ኩባንያ ዋና ሥራ አስኪያጅ ያለውን ዝርዝር ሥልጣንና ሊፈጽማቸው የሚችላቸው የህግ ተግባሮች ለመወሰን በቂ አይደለም። በመሆኑም የአመልካች ድርጅት ዋና ሥራ አስኪያጅ አከራካሪዎቹን የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነዶች በተሰጡበት ጊዜ የነበረውን ሥልጣንና ሊፈጽማቸው የሚችላቸው የህግ ተግባሮች ለመወሰን አግባብነት ካላቸውና ከላይ ከጠቀስናቸው የአዋጅ ቁጥር 86/1986 ድንጋጌዎች በተጨማሪ የአንድ አክሲዮን ማህበር ሥራ አስኪያጅ በንግድ ሕጉ የተሰጠውን ሥልጣንና ኃላፊነት መመርመሩ አስፈላጊ ሆኖ አግኝተነዋል።

በንግድ ሕጉ መሰረት ስለተቋቋሙ የአክሲዮን ማህበራት ፕሬዝደንት፣ ዋና ሥራ አስኪያጅና ጸሐፊ ሥልጣን የሚደነግገው የንግድ ሕግ አንቀጽ 348 ንዑስ አንቀጽ 3 ሥራ አስኪያጁ በአስተዳደሩ ምክር ቤት እንደሚሾምና የስራ አስኪያጁን ሥልጣን በተመለከተ የንግድ ህጉ አንደኛ መጽሐፍ፣ አንቀጽ 34፣ አንቀጽ 35፣ አንቀጽ 109 ንዑስ አንቀጽ 1(ረ) እና አንቀጽ 121 ንዑስ አንቀጽ (ሰ) ድንጋጌዎች ተፈጻሚ እንደሚሆኑ በግልጽ ይደነግጋል። የንግድ ሕጉ አንቀጽ 348 ንዑስ አንቀጽ 3 ስለ ሥራ አስኪያጁ አመዳደብ (ሹመት) የሚደነግገው ክፍል ከላይ በዝርዝር የተገለጹት ማሻሻያዎች በአዋጅ ቁጥር 86/86 ድንጋጌዎች ተደርገውበታል። በሌላ በኩል በንግድ ህጉ አንቀጽ 348 ንዑስ አንቀጽ 3 ስለ ሥራ አስኪያጁ ሥልጣን ተገቢነት እንዳላቸው የተደነገጉት ድንጋጌዎች የአመልካች ድርጅት ዋና ሥራ አስኪያጅ በወቅቱ የነበረውን ሥልጣን ለመወሰን ገዥነት ያላቸው ድንጋጌዎች ናቸው። የድንጋጌዎቹን ይዘት ስንመለከት

• የንግድ ሕግ አንቀጽ 34 ንዑስ አንቀጽ 1 እና አንቀጽ 109 ንዑስ አንቀጽ(ረ) የአክሲዮን ማህበሩ (አመልካች) በሥራ አስኪያጅነት የሾመውን ሰው በንግድ መዝገብ ማስመዝገብ እንደሚገባው የሚደነግጉ ናቸው።

• የንግድ ሕግ አንቀጽ 34 ንዑስ አንቀጽ 2 ከላይ በተገለጹት የህግ ድንጋጌዎች መሰረት ንግድ ድርጅቱ ባይፈጽም የሚከተለውን ውጤት ይደነግጋል። ድንጋጌው የአክሲዮን ማህበሩ (አመልካች) የሥራ አስኪያጁን ሹመት በንግድ መዝገብ ሳያስገባ ቢቀር እንኳን ሥራ አስኪያጁ ከተሾመበት ቀን ጀምሮ ሥራውን ለማከናወን የሚችል መሆኑን የሚደነግግ ይዘት ነው።

• “ስለ ሥራ አስኪያጁ ሥልጣን” የሚል ርዕስ ያለው የንግድ ሕግ አንቀጽ 35“ ከሶስተኛ ወገኖች ጋር በሚያገናኙት ጉዳዮች ሁሉ ሥራ አስኪያጁ ከነጋዴው ሥራ ጋር ክክነት ያላቸውን ማናቸውም ግዴታዎች ለመፈረምና የሚተላለፉ ሰነዶችን (ኔገሽብል ኢንስትሩመንትስ) ጭምር መፈረም ሥልጣን እንዳለው ይቆጠራል” በማለት በንዑስ አንቀጽ 1 በግልጽ የሚደነግግ ሲሆን፤

• “የንግድ ሕግ አንቀጽ 121 ንዑስ አንቀጽ(ሰ) ነጋዴው ወይም የአክሲዮን ማህበሩ የሥራ አስኪያጁ ሥልጣን የቅርንጫፉን ወይም የውክልናውን ሥራ ብቻ በማካሄድ የተወሰነ መሆኑ በንግድ መዝገብ በገባው ቃል ውስጥ የሌሉ ከሆነ ቅን ልቦና ያላቸው ሦስተኛ ወገኖችን መቃወሚያ ሊሆኑ አይችሉም” በማለት ይደነግጋል።

• የአንቀጽ 35 ንዑስ አንቀጽ 2 በሥራ አስኪያጁ ሥልጣን ላይ ሕግ አውጭው የተጣለውን ገደብ ምን እንደሆነ የሚደነግግ ሲሆን “ሥልጣን ያለው ሥራ አስኪያጅ በግልጽ ሥልጣን ካልተሰጠው በስተቀር የማይንቀሳቀሱ ንብረቶችን መያዣ ማድረግ፣ ንግድ መደብሩን መሸጥ፣ ማከራየት ወይም በዕዳ ማስያዝ አይችልም” በማለት በግልጽ ይደነግጋል።

አመልካች ዋና ሥራ አስኪያጁ የፈጸመው ተግባር ከነበረው ሥልጣን ውጭ ነው በማለት በተጠሪ ላይ ያቀረበው መከራከሪያ ተቀባይነት የሚኖረው ከሁለት ሁኔታዎች አንደኛው መሟላቱ ሲረጋገጥ ነው። የመጀመሪያው ሥራ አስኪያጁ ህግ አውጭው አስገዳጅ በሆነው በንግድ ህግ አንቀጽ 35 ንዑስ አንቀጽ 2 የደነገገውን ክልከላ ወይም የስልጣን ገደብ በመተላለፍ አመልካች በግልጽ ሥልጣን ሳይሰጠው በድንጋጌው ከተዘረዘሩት አንደኛውን ወይም ከአንድ በላይ የሆኑትን ተግባራት የፈጸመ መሆኑ የተረጋገጠ ሲሆን ነው። ሁለተኛው የድርጅቱ ዋና ሥራ አስኪያጅ ፈቃድነት ባለው በንግድ ሕግ አንቀጽ 35 ንዑስ አንቀጽ 1 የተሰጠውን ሥልጣን አመልካች የንግድ ህግ አንቀጽ 121 ንዑስ አንቀጽ(ሰ) የተደነገገውን መስፈርት በሚሟላት የገደበው ሆኖ እያለ አመልካች ያስቀመጠውን የስልጣን ገደብ በመተላለፍ ሥራ አስኪያጁ ተግባሩን የፈጸመ መሆኑ ሲረጋገጥ ነው።

ከላይ በሕግ የተቀመጡትን ሁለት መስፈርቶች መሰረት በማድረግ የአመልካችን ክርክር መዝነናል። የአመልካች ዋና ሥራ አስኪያጅ ተበዳሪው ግራስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ከተጠሪ ተበድሮ የወሰደውን ገንዘብ በብድር ውሉ በተገለጸው ጊዜ ውስጥ ካልከፈለ፣ አመልካች በዋስትና ሰነዱ እስከገለጸው ብር 3,500,000 (ሶስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሺህ ብር) የሚከፍል መሆኑን የሚያረጋግጥ ሰነድ ፈርሞ የሰጠ መሆኑ በሥር ፍርድ ቤትም ሆነ በሰበር አከራካሪ አይደለም። ይህ የአመልካች ሥራ አስኪያጅ የፈጸመው ተግባር፣ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ በአዋጅ ቁጥር 86/86 አንቀጽ 4 ድንጋጌ መሰረት በማድረግ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ ወጭ አድርጎ የመስጠት የመድን ንግድ ሥራ አይነት እንደሆነ ትርጉም ሰጥቶበታል። እንደዚሁም የአመልካች ሥራ አስኪያጅ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነዱን የፈረመው የኢትዮጵያ

ብሔራዊ ባንክ የኢንሹራንስ ኩባንያዎች በማናቸውም ስያሜ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ ወጭ እንዳያደርጉ በመመሪያ ከመከልከሉ በፊት ስለመሆኑ በሥር ፍርድ ተረጋግጧል።

የአመልካች ሥራ አስኪያጁ የፈጸመውና በዚህ ጉዳይ አከራካሪ የሆነው ተግባር የአመልካችን የማይንቀሳቀሱ ንብረቶችን መያዣ ማድረግ ወይም ንግድ መደብሩን መሸጥ ወይም ማከራየት ወይም ኩባንያውን በዕዳ የማስያዝ ተግባር አይደለም። ስለሆነም አመልካች የንግድ ሕግ ቁጥር 35 ንዑስ አንቀጽ 2 በመጥቀስ ሥራ አስኪያጁ የፈጸመው ተግባር ፈራሽና ሕጋዊ ውጤት የሌለው ነው በማለት ያቀረበው ክርክር የድንጋጌውን ይዘት ያላገናዘበና የህግ መሰረት የሌለው ሆኖ አግኝተነዋል። ሁለተኛው አመልካች “የንግድ ሕጉ አንቀጽ 121 ንዑስ አንቀጽ (ሰ) የተደነገገውን መስፈርት በማሟላት የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ እንዳይፈረም ወይም ተመሳሳይ በሆነ ሌላ አገላለጽ የዋና ሥራ አስኪያጁን ሥልጣን ያልገደበ መሆኑንና በሥራ አስኪያጁ ሥልጣን ላይ አድርጎአለሁ የሚለውን ገደብ ወይም ቅነሳ በንግድ መዝገብ በገባው ቃል ውስጥ ያላስመዘገበ መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው የሥር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት ተረጋግጧል። አመልካች የዋና ሥራ አስኪያጁ ሥልጣን የተገደበ መሆኑንና ሥልጣኑ መገደቡ በንግድ መዝገብ በገባው ቃል ውስጥ የተመዘገበ መሆኑን የሚያረጋግጥ ማስረጃ አቅርቦ ያላስረዳ መሆኑ በስር ፍርድ ቤት ተረጋግጧል። ይህም በመሆኑ ዋና ሥራ አስኪያጁ አመልካች እንዲሰራው በወቅቱ ተፈቀደውለት የነበሩ የመድን የንግድ ሥራዎች ጋር ግንኙነት የነበራቸውን ተግባራት የመፈጸም ሙሉ ስልጣን እንደነበረው ግምት የሚወሰድ መሆኑን ከንግድ ሕግ አንቀጽ 35 ንዑስ አንቀጽ 1 ድንጋጌ ይዘት መንፈስና ዓላማ ለመገንዘብ ይቻላል። የንግድ ሕጉ አንቀጽ 36 ድንጋጌዎችም ይዘታቸው ግልጽና ይህንኑ የሚያጠናክሩ ናቸው።

አመልካች የዋና ሥራ አስኪያጁ ስልጣን የቀነሰ መሆኑን በንግድ መዝገብ ላይስመዘግብ፣ ዋና ሥራ አስኪያጁ ሥልጣን በአመልካች መተዳደሪያ ደንብ ተገድቧል። ሥራ አስኪያጁ በመተዳደሪያ ደንብ ከተሰጠው ሥልጣን ውጭ የፈጸመው ተግባር ህጋዊ ተጠያቂነት የለብኝም በማለት ሶስተኛ ወገን የሆነውን ተጠሪን ለመቃወም ያቀረበው ክርክር ሕጋዊ መሰረት ያለው መሆኑን መርምረናል። አንድ የአክሲዮን ማህበር በንግድ መዝገብ እንዲያስመዘግባቸው ህግ ግዴታ ያደረገበት ጉዳዮች በንግድ ሕጉ አንቀጽ 323 ንዑስ አንቀጽ 3 ተደንግገዋል። በአዋጅ ቁጥር 86/86 አንቀጽ 6 እና በንግድ ህጉ አንቀጽ 323 ንዑስ አንቀጽ 2 የአክሲዮን ማህበሩ መመስረቻ ጽሑፍ፣ ማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ ሌሎች አስፈላጊ መረጃዎች ማህበሩ ህጋዊ ህልውና እንዲገኝና እንዲመዘገብ ሥልጣን ላለው አካል ከሚቀርበው ማመልከቻ ጋር ተያይዘው መቅረብ እንዳለባቸው ይደነግጋሉ። የአመልካች ክርክር የድርጅቱ የመመስረቻ ጽሑፍና መተዳደሪያ ደንቡን የአክሲዮን ማህበሩ እንዲመዘገብ ከሚያቀርበው ማመልከቻ ጋር አያይዘው መቅረባቸው ብቻውን የአክሲዮን ማህበሩ በመመስረቻ ጽሑፍና በመተዳደሪያ ደንቡ ውስጥ የተካተቱትን ሁሉንም ጉዳዮች በንግድ መዝገብ በገባው ቃል ውስጥ እንዳስመዘገበ የሚያስቆጥረው ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ነጥብ እንድናይ የሚያስገድድ ነው።

አክሲዮን ማህበሩ በንግድ መዝገብ ውስጥ እንዲመዘገብለት ሥልጣን በሕግ ለተሰጠው አካል በሚያቀርበው ማመልከቻ እንዲገልጻቸው በህግ የሚገደደው፣ የማህበርተኞች ስም፣ ዜግነት አድራሻና ለመግዛት የፈረሙት የአክሲዮኖች ብዛት፣ የማህበሩ መጠሪያ፣ የማህበሩ ዋና መሥሪያ ቤትና ያሉት ከሆነ የቅርንጫፎች ሥፍራ፣ ማህበሩ የቆመበት ጉዳይ፣ የተፈረመና ገቢ የሆነውን ገንዘብ ልክ፣ የአክሲዮኑ ዋጋ ብዛቱ፣ አይነትና የአክሲዮኑ ልዩነት፣ በአይነት የተደረጉ መዋጮዎች ዋጋና የአገልግሎት አይነት፣ አስተዳዳሪዎቹን ብዛት ሥልጣን እንደዚሁም ለማህበሩ

እንደራሴ የመሆን አኳኋን፣ የተቆጣጣሪዎች ብዛትና ማህበሩ የሚቆይበትን ጊዜ መሆኑን የንግድ ሕጉ አንቀጽ 348 ንዑስ አንቀጽ 3 እና አንቀጽ 313 ከንዑስ አንቀጽ 1 እስከ ንዑስ አንቀጽ 7፣ ከንዑስ አንቀጽ 10 እስከ ንዑስ አንቀጽ 12 የተደነገጉት ድንጋጌዎች በማየት ለመገንዘብ ይቻላል። እንደዚሁም የአክሲዮን ማህበሩ ሥራ አስኪያጅ የሾመ መሆኑንና የሥራ አስኪያጁን ማንነት ካልሆነ በስተቀር የስራ አስኪያጁ ሥልጣን ወሰን በንግድ መዝገብ በሚገባው ቃል ውስጥ ማስመዘገብ ህጉ ግዴታ ያላደረገው ተግባር መሆኑን ከንግድ ህጉ አንቀጽ 348 ንዑስ አንቀጽ 3፣ አንቀጽ 34 ንዑስ አንቀጽ 1 እና አንቀጽ 109 ንዑስ አንቀጽ(ረ) ድንጋጌዎች አቀራረጽ ይዘት ለመረዳት ይቻላል። በሌላ በኩል የአክሲዮን ማህበሩ የሚጠቅመው ሆኖ ካገኘው የሥራ አስኪያጁ ሥልጣን መገደብና የስራ አስኪያጁ ሥልጣን ላይ የተደረገውን ገደብ በንግድ መዝገብ ውስጥ በሚጻፈው ቃል እንዲገባለትና እንዲመዘገብለት በግልጽ በሚያቀርበው ማመልከቻ ውስጥ በመግለጽ፣ የስራ አስኪያጁ ሥልጣን የተገደበ መሆኑ በግልጽ በንግድ መዝገብ በተመዘገበው ቃል ውስጥ እንዲመዘገብ ካላደረገ በስተቀር በሶስተኛ ወገኖች ላይ መቃወሚያ ሊያደርገው እንደማይችል ከንግድ ህጉ አንቀጽ 36 እና አንቀጽ 121 ንዑስ አንቀጽ (ሰ) ድንጋጌዎች አቀራረጽና ይዘት ለመረዳት ይቻላል።

በመሆኑም አመልካች የስራ አስኪያጁ ሥልጣን የተቀነሰ ወይም የተገደበ መሆኑን በንግድ መዝገብ በሰፈረው ቃል ወሰን ሳያስመዘገብ የድርጅቱን መተዳደሪያ ደንብ ውስጥ የስራ አስኪያጁ ሥልጣን የተቀነሰ መሆኑን በመጥቀስ ያቀረበው ክርክር፣

- የንግድ ሕጉ አንቀጽ 36 ንዑስ አንቀጽ 1 የሥራ አስኪያጁ ሥልጣን ያለው ሰው የአንድ ቅርንጫፍ ሥራ ለማስኬድ ብቻ ሥልጣን በመስጠት ሥልጣኑን የተወሰነ ለማድረግ ይቻላል፤ ስለሆነም እንደዚህ ያለው የስልጣን መቀነስ ማስታወቂያ በንግድ መዝገብ ካልተመዘገበ በስተቀር በዚህ ህግ አንቀጽ 121 መሰረት መቃወሚያ ሊሆንላቸው አይችልም በማለት በግልጽ የደነገገውን የሚተላለፍና፣

- በተለይም በንግድ ህጉ አንቀጽ 121 ንኡስ አንቀጽ(ሰ) እና የንግድ ህጉ አንቀጽ 36 ንዑስ አንቀጽ 2 ሌላው አይነት የስልጣን መቀነስ በሶስተኛ ወገኖች ላይ መቃወሚያ ሊሆንላቸው አይችልም።

በማለት ለሶስተኛ ወገኖች በግልጽ የሰጠውን ጥበቃ ያላገናዘበና የሕግ ድጋፍና መሰረት የሌለው ነው። ሕግ አውጭው እነዚህን ድንጋጌዎች የደነገገው በግብይት ሂደት ውስጥ ከአመልካች ጋር ውል የሚዋወሉ ሰዎች የድርጅቱን መተዳደሪያ ደንብ መመርመርና ማንበብ እንደማያስፈልጋቸውና ድርጅቱ በንግድ መዝገብ ያስመዘገባቸውን ፍሬ ጉዳዮች ብቻ በማየት ከአመልካች ጋር በቅን ልቦና የሚዋወሉ ሶስተኛ ወገኖች ውለታው በህግ ተፈጻሚነት የሚኖረው መሆኑን በማረጋገጥ ከፍ ያለ ጥበቃ ለመስጠት ነው። በአጠቃላይ ከላይ በዘረዘርናቸው ምክንያቶች አመልካች የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ ሥልጣን ሳይኖረው የፈረማቸው የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነዶች እኔ በኃላፊነት አልጠየቅም በማለት ያቀረበውን ክርክር የሥር ፍርድ ቤትና በይግባኝ ሰሚው ችሎት ውድቅ ማድረጋቸው ተገቢና የህግ ስህተት ያልተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል።

3/ ሶስተኛ ጭብጥ አመልካች የሰጠውን የገንዘብ ግዴታ የዋስትና ሰነድ፣ ስለ ዋስትና ውል የተደነገጉትን ፎርማሊቲዎች የማያሟላ በመሆኑ በህግ ፊት ውጤት የሌለውና በኃላፊነት የማያስጠይቅ ነው፣ በማለት ያቀረበውን ክርክር የህግ መሰረት ያለው መሆኑን መመርመር

የሚጠይቅ ነው። ይህንን ነጥብ ለመወሰን በመጀመሪያ የአመልካች ሥራ አስኪያጅ ፈርሞ የሰጠው ሰነድ በመሰረታዊ ባህሪውና ይዘቱ የኢንሹራንስ ፖሊሲ ነው ወይስ የዋስትና ሰነድ የሚለውን ነጥብ ማየት ይጠይቃል። አመልካች ወጭ አድርጎ ለተጠሪ የሰጠው ሰነድ Financial Guarantee Bond በማለት የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ፣ በመመሪያ ቁጥር 23/2002 እና በመመሪያ ቁጥር 24/2004 በእንግሊዝኛ ቋንቋ ግልጽ ያደረገውን በኢንሹራንስ ኩባንያ የሚሰጥ የዋስትና ሰነድ መሆኑ አከራካሪ አይደለም። ከዚህ በተጨማሪ አመልካች የሰጠው የገንዘብ ዋስትና ግዴታ ሰነዱን ሊያሟላው የሚገባውን ፎርም፣ የሰነዱን ባሕርይ የሚስከትለውን ውጤት ለመወሰን ሕግ አውጭው ለገንዘብ ዋስትና ሰነድ የሰጠውን የህግ ትርጓሜ መመልከቱ አስፈላጊ ሆኖ አግኝተነዋል።

የዋስትና ሰነድን በተመለከተ ሕግ አውጭው በተለያዩ ጊዜ ባወጣቸው የህግ ማዕቀፎች ይዘታቸው ተመሳሳይ የሆኑ ትርጓሜዎችን የተጠቀመ መሆኑን ተገንዝበናል። ዝርዝሩን ስንመለከት፡-

- የዋስትና ሰነድ ማለት የፋይናንስ ቃል ኪዳን ወይም የፋይናንስ ግዴታን ለመፈጸም የሚሰጥ ወይም የሚያዝ ነገር ሲሆን፣ የግምጃ ቤት ሰነድን፣ የተስፋ ሰነድንና ቦንድን ይጨምራል በማለት በአዋጅ ቁጥር 57/1989 አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 18 ትርጉም ሰጥቶታል።
- በአዋጅ ቁጥር 57/1989 ለማሻሻል በወጣው አዋጅ ቁጥር 648/2001 አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 20 የዋስትና ሰነድ ማለት የፋይናንስ ቃል ኪዳን ወይም የፋይናንስ ግዴታን ለመፈጸም የሚሰጥ ወይም የሚያዝ ማንኛውም ሰነድ ሲሆን፣ የግምጃ ቤት ሰነድን፣ የተስፋ ሰነድንና ቦንድን ይጨምራል፣ የሚል ትርጉም ተሰጥቶታል።
- ቦንድ የሚለውን የእንግሊዝኛ ቃል ማገቻ የሚል ፍች የሰጠው አዋጅ ቁጥር 110/1990 ማገቻ የተወሰነ ነገር በመፈጸሙ ወይም ባለመፈጸሙ ምክንያት የሚቀር ሆኖ፣ አንድ ሰው ለሌላው ገንዘብ ለመክፈል ግዴታ የሚገባበት ማናቸውም ሰነድ ወይም በምስክር የተረጋገጠ ሆኖ፣ ነገር ግን በትዕዛዝም ሆነ ለአምጭው የማይክፈልበት አንድ ሰው ለሌላው ገንዘብ ለመክፈል ግዴታ የሚገባበትን ማናቸውንም ሰነድ ይጨምራል በማለት በአንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 2 ትርጓሜ ሰጥቶታል።

የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ፣ በመመሪያ ቁጥር 23/2002 አንቀጽ 1 ንዑስ አንቀጽ 1 እና በመመሪያ ቁጥር 24/2004 አንቀጽ 1 ንዑስ አንቀጽ 3 የሰጠው ትርጉምና ከላይ በጠቀስናቸው የህግ ማዕቀፎች ሕግ አውጭው ተመሳሳይነት ባላቸው አገላለጾች የሰጣቸውን ትርጓሜ ስንመለከት አመልካች ወጭ አድርጎ የሰጠው ሰነድ በመሰረታዊ ባህሪውም ሆነ ይዘቱ የመድን ውል ወይም የኢንሹራንስ ፖሊሲ መሰረታዊ መስፈርት የሚያሟላ ሆኖ አላገኘውም። የኢንሹራንስ ፖሊሲ በመሰረታዊ ባህሪው መድን ገቢው የኢንሹራንስ ሽፋን በተሰጠው ጉዳይ ላይ መብት ወይም ጥቅም (Insurable Interest) ያለው መሆኑን ይጠይቃል። በያዝነው ጉዳይ ከአመልካች አከራካሪውን የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ ለማግኘት ከአመልካች ጋር ውል የተዋዋለው ግራስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ዋናው ፍላጎቱ ተጠሪ በብድር የሚሰጠውን ገንዘብ ተበዳሪው ግራስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ባይከፍለው አመልካች የሚከፍለው መሆኑን በማረጋገጥ የሰጠውን የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ ተጠሪ በማየትና ስለ ብድሩ አከፋፈል ከተበዳሪው ውጭ የሆነ አስተማማኝ ዋስትና ያለው መሆኑን በማመንና በማረጋገጥ የብድር ገንዘቡን እንዲለቅለቅ ማድረግና ገንዘቡን መበደር ነው። ግራስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል

ማህበር አመልካች የሰጠውን የዋስትና ሰነድ አስይዞ የብድር ገንዘቡን ከወሰደ በኋላ ተጠሪ የሰጠውን ብድር ገንዘብ የመክፈል ግዴታ ያለበት ባለዕዳ ነው። የተበዳሪው ባለዕዳነት አመልካች በሰጠው የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ መሰረት ለተጠሪ የብድር ገንዘቡን ከክፈለ በኋላም የሚቀጥልና አመልካች ተጠሪን (አበዳሪውን) በመተካት ሊጠይቀውና ሊከታተለው የሚችለው ነው። የአመልካች ደንበኛ የሆነው ግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር በጉዳዩ ዘላቂ ባለዕዳ ከመሆን አልፎ ተጠሪ ብድር የሰጠውን ገንዘብ የመክፈል ጉዳይ ላይ መብት ወይም ጥቅም (Insurable Interest) ያለው ወገን ባልሆነበት ሁኔታ በአመልካችና በግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር መካከል የተደረገው ውል የመድን ውል ነው ተጠሪ ደግሞ የኢንሹራንስ ፖሊሲ ተጠቃሚ ነው ብሎ ለመደምደም አይቻልም ።

በአንጻሩ አመልካች በሰጠው ሰነድ ከተጠሪ የአጭር ጊዜ የብድር ገንዘብ የወሰደው ግሬስ ትሬዲንግ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ብድር ውሉ በተገለጸው ጊዜ ዕዳውን ካልከፈለ አመልካች እስከ ብር 3,500,000 (ሶስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሺህ ብር) የሚደርስ ገንዘብ ለመክፈል በሰነዱ ውስጥ ለተገለጸው ጊዜ ብቻ ዋስትና የሰጠ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው። በመሆኑም አመልካች የሰጣቸው የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ ግሬስ ትሬዲንግ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ከተጠሪ የወሰደውን የብድር ገንዘብ ተበዳሪው ባይከፍል አመልካች እስከ ብር 3,500,000 (ሶስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሺህ ብር) ለመክፈል የአንድነትና ያልተነጣጠለ የዋስትና ግዴታ የገባ መሆኑን የሚያረጋግጥ ሰነድ ነው። ከዚህ አንጻር የሥር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት አመልካች የሰጠው የገንዘብ የዋስትና የግዴታ ሰነድ የኢንሹራንስ ፖሊሲ ነው በማለት የደረሱበት መደምደሚያ ከላይ በዘርዘር የሰጠናቸውን ምክንያቶች ያላገናዘበና መሰረታዊ የህግ ስሕተት ያለበት ነው።

ከዚህ ጋር በማያያዝ አመልካች ሰነዱ ስለ ዋስትና ውል የተደነገጉትን ፎርማሊቲዎች የማያሟላ በመሆኑ በህግ ፊት ውጤት የለውም በማለት ያቀረበውን ክርክር መዘነናል። በመጀመሪያ የዋስትና ሰነዱ አመልካች የሌላ ሰው ዕዳ ማለትም የግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር የብድር ዕዳ ለመክፈል የተሰጠ ሰነድ ነው። ይህም በመሆኑ ሰነዱ ስለዋስትና ግዴታ በፍታሐብሔር ሕግ አንቀጽ 1922 የተደነገጉትን መሰረታዊ መስፈርት የሚያሟላ መሆኑ የግድ አስፈላጊ ነው። ሕጉን ሲተረጉሙ ሰነዱ የኢንሹራንስ ፖሊሲ ነው የሚል የተሳሳተ ድምዳሜ ላይ የደረሱ ቢሆንም አመልካች የሰጠው ሰነድ በፍታሐብሔር ህግ አንቀጽ 1922 ንዑስ አንቀጽ 2 እና ንዑስ አንቀጽ 3 የተደነገጉትን መሰረታዊ ሁኔታዎች የሚያሟላ መሆኑን የሥር ፍርድ ቤት ከሰጠው ውሳኔ ይዘት ተረድተናል። አመልካች የዋስትና ሰነዱ የፍታሐብሔር ሕግ አንቀጽ 1725 ንዑስ አንቀጽ (ሀ) እና የፍታሐብሔር ሕግ አንቀጽ 1727 በተደነገገው መሰረት በተጠሪና በሁለት ምስክሮች አልተፈረመም በማለት ተከራክሯል።

ሆኖም ይህ የአመልካች ክርክር (Financial Guarantee Bond) እንደ ማንኛውም የዋስትና ውል በተዋዋይ ወገኖች የሚዘጋጅ ሰነድ ሳይሆን የመድን ንግድ ሥራ እንዲሰራ የተፈቀደለት የኢንሹራንስ ኩባንያ በተሰጠው ልዩ ፈቃድ ተጠቅሞ፣ የሚያዘጋጀውና የሌላ ሰው ዕዳ ለመክፈል ራሱን ግዴታ ውስጥ የሚያስገባበት የማገቻ ሰነድ እንደሆነ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ በመመሪያ ቁጥር 23/2002 አንቀጽ 1 ንዑስ አንቀጽ 1 እና በመመሪያ ቁጥር 24/2004 አንቀጽ 1 ንዑስ አንቀጽ 3 ለገንዘብ ዋስትና ግዴታ ሰነድ (Financial Guarantee Bond) የሰጠውን ትርጓሜ ግንዛቤ ውስጥ የሚያስገባ ሆኖ አላኘነውም። እንደዚሁም አመልካች የሰጠው የማገቻ ሰነድ (Bond) የግድ በምስክሮች መረጋገጥ የሌለበት መሆኑን ሕግ አውጭው በአዋጅ ቁጥር 110/1990 በአንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 2 ለማገቻ ትርጉም ሲሰጥ “አንድ ሰው ለሌላው ገንዘብ

ለመክፈል ግዴታ የሚገባበት ማናቸውም ሰነድ ወይም በምስክር የተረጋገጠ ሆኖ ነገር ግን በትዕዛዝም ሆነ ለአምጭው የማይከፈልበት፣ አንድ ሰው ለሌላው ገንዘብ ለመክፈል ግዴታ የሚገባበትን ማናቸውንም ሰነድ ይጨምራል” በማለት ከተጠቀመው አገላለጽ እና በወቅቱ ሥራ ላይ የነበረው በአዋጅ ቁጥር 57/1989 አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 18 ለዋስትና ሰነድ ከሰጠው ትርጓሜ ለመረዳት ችለናል።

ከዚህ በተጨማሪ የአመልካች ክርክር በአዋጅ ቁጥር 86/1986 አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 4 ሥልጣን የተሰጠው የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ አመልካችና ሌሎች የኢንሹራስ ኩባንያዎች በማናቸውም ሥያሜ የገንዘብ ዋስትና ግዴታ ሰነድ (Financial Guarantee Bond) እንዲያወጡ በመመሪያ ከመክልከላቸው በፊት ወጭ ያደረጓቸው የገንዘብ ዋስትና ግዴታ ሰነዶች (Financial Guarantee Bond) የጸኑና ህጋዊ ውጤት ያላቸው መሆኑን ” Financial Guarantee Bond or other unconditional bonds issued by insurance companies and outstanding before the effective date of these directives shall remain enforce until the expiry date or shall be phased out in line with an action plan submitted by each insurance company and agreed with the bank.” በማለት የገለጸውን የመመሪያ ቁጥር 24/2004 አንቀጽ 3 ድንጋጌ ይዘትና መሰረታዊ ዓላማ የሚቃረንና የህግ መሰረት የሌለው ነው። ስለሆነም አመልካች ተበዳሪውን ግሬስ ትራዲንግ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ከተጠሪ የወሰደውን የብድር ገንዘብ ባይከፍል እሱ የሚከፍል መሆኑን በማረጋገጥ የሰጠውን የማገቻ ሰነድ ልዩ ባህሪ ያለውና በኢንሹራንስ ኩባንያዎች የሚዘጋጅና ወጭ የሚደረግ የማገቻ ሰነድ በመሆኑ አመልካች ሰነዱ በሁለት ምስክሮች ስላልተረጋገጠ ሰነዱ ህጋዊ ውጤት የለውም በማለት ያቀረበውን ክርክር አልተቀበልነውም።

4/ አራተኛው ጭብጥ ተጠሪ ያቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ ይሆናል ወይስ አይሆንም? የሚል ነው አመልካች የሰጠው ሰነድ የመድን ውል አለመሆኑ ተረጋግጧል። የሌላ ሰው ዕዳ ለመክፈል የአንድነት የዋስትና ግዴታ የገባ ሰው የዋናውን ባለዕዳ ግዴታ ነፃ የሚያደርጉ የይርጋና ሌሎች መክራክሪያዎች በማቅረብ ከኃላፊነት ነፃ እንደሚሆን ከፍታሐብሔር ህግ ቁጥር 1926 ንዑስ አንቀጽ 1 ድንጋጌ አቀራረጽ፣ ይዘትና ዓላማ ለመረዳት ይቻላል። ከዚህ በተጨማሪ በዋሱ ላይ ተፈጻሚነት የሚኖረው የይርጋ የጊዜ ገደብ በዋናው ባለዕዳ ላይ ተፈጻሚነት ያለው የይርጋ ጊዜ እንደሆነ፣ በዋናው ባለዕዳ ላይ የተጀመሩ ክሶች ለዋሱ መቆጠር የጀመረሉት የይርጋ ዘመን ያቋርጡበታል በማለት ሕግ አውጭው የፍታሐብሔር ህግ ቁጥር 1929 የደነገገበትን ምክንያት በማገናዘብ ለመረዳት ይቻላል። በአበዳሪው በተጠሪና በተበዳሪው ግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር መካከል የተደረገው ብድር ውል ላይ ተፈጻሚነት ያለው ስለ ውሎች በጠቅላላው የሚደነገገው የይርጋ የጊዜ ገደብ ነው። የአመልካች (የዋሱ) ግዴታ ቀሪ የሚሆነው የዋናው ባለዕዳ ግዴታ በይርጋ ቀሪ የሚሆንበት የይርጋ የጊዜ ገደብ ነው። ስለሆነም ለጉዳዩ አግባብነት ያለው የህግ ድንጋጌ በፍታሐብሔር ህግ ቁጥር 1845 የተደነገገው የይርጋ የአስር ዓመት የጊዜ ገደብ ነው። ስለሆነም የስር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት ለጉዳዩ አግባብነት ያለው ንግድ ህግ 674 ንዑስ አንቀጽ 1 እንደሆነ አመልካች ያቀረበውን የይርጋ ክርክር መቀበላቸው መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ቢሆንም በውጤት ደረጃ ክሱ በይርጋ አይታገድም በማለት የደረሱበት መደምደሚያ ተገቢ ሆኖ አግኝተነዋል። ለጉዳዩ አግባብነት ያለው የህግ ድንጋጌ የፍታሐብሔር ህግ አንቀጽ 1845 በመሆኑ አመልካች የይርጋ ክርክር መታለፉ ተገቢ አይደለም በማለት ያቀረበው ክርክር የህግ መሰረት ያለው ሆኖ አላገኘነውም።

5 አምስተኛው ጭብጥ አመልካች ለተጠሪ በሰጠው የገንዘብ የዋስትና የግዴታ ሰነድ መሰረት በኃላፊነት ይጠየቃል ወይም አይጠየቅም? በኃላፊነት ይጠየቃል የሚባል ቢሆን የአመልካች የኃላፊነት መጠን ምን ያህል ነው? የሚለው ነው። አመልካች ግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ከተጠሪ በብድር የወሰደውን ገንዘብ በብድር ውሉ መሰረት ካልከፈለ እስከ ብር 3,500,000 (ሶስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሺህ ብር) የሚደርስ ገንዘብ ለተጠሪ ለመክፈል የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ ሰጥቷል። ተበዳሪው ዕዳውን በብድር ውሉ መሰረት አለመክፈሉ በስር ፍርድ ቤት ተረጋግጧል። አመልካች ተጠሪ ግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ላበደረው ብድር የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ የሰጠው ብድር ውሉ ከመደረጉ በፊት መሆኑን ገልጾ መጀመሪያውኑ ላልነበረ የብድር ውል የተሰጠ ዋስትና ግዴታ ህጋዊ ውጤት የለውም በማለት የቀረበው ክርክር በፍታሐብሔር ህግ ቁጥር 1925 ንዑስ አንቀጽ 1 ወደፊት ለሚመጣ ወይም በአንድ አይነት ሁኔታ ለሚመጣ ግዴታ ዋስ መሆን ይቻላል በማለት የደነገገውን ያላገናዘበና የህግ መሰረት የሌለው ነው። አመልካች የሰጠው የዋስትና ግዴታ ሰነድ አመልካች እዳውን በአንድነት ለመክፈል የሚያረጋግጥ መሆኑ በሥር ፍርድ ቤት ተረጋግጧል። አመልካች ተበዳሪው ግሬስ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበርና ተጠሪ ማጭበርበር ተግባር ፈጽመዋል በማለት ለሰበር በሰጠው የመልስ መልስ ያቀረበው ክርክር ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ መስማት ሥልጣን ባላቸው የስር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት ያልተነሳና ያልተጣራ የፍታሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 329 ንዑስ አንቀጽ 1 የሚጥስ ሆኖ አግኝተነዋል። ከዚህ በተጨማሪ ይህ ክርክር ለሰበር ችሎት በህገ-መንግስቱ አንቀጽ 80 ንዑስ አንቀጽ 3(ሀ) እና በአዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 የተሰጠውን ሥልጣን ያላገናዘበ በመሆኑ አልተቀበልነውም። በመሆኑም የሥር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት አመልካች በሰጠው የገንዘብ የዋስትና ሰነድ መሰረት በኃላፊነት ይጠየቃል በማለት የሰጡት ውሳኔ ሕጉን መሰረት ያደረገ ሆኖ አግኝተነዋል።

የአመልካችን የኃላፊነት መጠን በተመለከተ ዕዳን ለመክፈል ዋስ የሆነ ሰው ዕዳው ወለድ የሚያስከፍል እንደሆነ ተቃራኒ ስምምነት ከሌለ በቀር በዋስትናው ውል ውስጥ በተወሰነው ገንዘብ ልክ በወለዱም እንደተዋሰነ እንደሚቆጠር የፍታሐብሔር ህግ ቁጥር 1930 በግልጽ ይደነግጋል። አመልካች የሰጠው የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ እስከ ብር 3,500,000 (ሶስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሺህ ብር) ድረስ ግዴታ የገባ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው። ሰነዱ ስለወለድ ተቃራኒ ቃል የሌለው መሆኑ ከስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ተገንዝበናል። የሥር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት አመልካች ለብድሩ ያለበት ዋስትና ግዴታ እስከሰጠበት ብር 3,500,000 (ሶስት ሚሊዮን አምስት መቶ ሺህ ብር) ነው በማለት የሰጡት ውሳኔ የፍታሐብሔር ህግ ቁጥር 1930፣ የፍታሐብሔር ህግ ቁጥር 1924 ንዑስ አንቀጽ 1 እና የፍታሐብሔር ህግ ቁጥር 1922 ንዑስ አንቀጽ 2 መሰረት ያደረገና የህግ ስሕተት የሌለበት ሆኖ አግኝተነዋል። በበታች በስር ፍርድ ቤት ከታህሳስ 26 ቀን 1997 ዓ.ም ጀምሮ አመልካች በህግ የተደነገገውን ዘጠኝ ፐርሰንት ወለድ እንዲከፍል የወሰነው አመልካች በገባው ዋስትና ግዴታ መሰረት ባለመፈጸሙ ምክንያት ኃላፊ ሆኖ በመገኘቱ ነው። በዚህ ጉዳይ ምክንያት ተጠሪ ለዳኝነት የከፈለው ገንዘብና ሌሎች ወጭዎች አመልካች እንዲከፍል የተሰጠው ውሳኔ የፍታሐብሔር ህግ ቁጥር 1931 መሰረት ያደረገ ሆኖ አግኝተነዋል።

በአጠቃላይ የስር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት ከላይ በዝርዝር ባየናቸው ጭብጦች ላይ የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የሌለበት ሆኖ ስላገኘውና የስር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት አመልካች የሰጠው ገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ የኢንሹራንስ ፖሊሲ ነው

ለይርጋው ክርክር አግባብነት ያለው የንግድ ሕጉ አንቀጽ 674 ንዑስ አንቀጽ 1 ነው በማለት የሰጡት ህግ ትርጉምና ምክንያት መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ቢሆንም በውጤት ደረጃ የደረሱበት መደምደምያ ተገቢ ሆኖ ስላገኘነው በእነዚህ ነጥቦች ላይ የሰጡትን የህግ ትርጉምና ምክንያት ብቻ በመለወጥ ውሳኔው መሰረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት ወስነናል።

ው ሳ ኔ

- 1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በፍታሐብሔር መዝገብ ቁጥር 41632 የካቲት 29 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የፍታሐብሔር ይግባኝ ችሎት በይግባኝ መዝገብ ቁጥር 24055 ሐምሌ 30 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ ምክንያቱ ብቻ ተሻሽሎ ጸንቷል።
- 2/ በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሳራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ።
- 3/ በዚህ ችሎት የተሰጠው የእግድ ትእዛዝ ተነስቷል፤ ለሚመለከተው ይተላለፍ።
መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ